

Wat is er aan de hand met dit kind?

**De roep om een officiële diagnose is nergens zo sterk als in Nederland. He-
laas krijgen veel kinderen onterecht een etiket, omdat pedagogen en
psychologen niet weten dat een op de vijf leerlingen hoogsensitief is,
meent dr. Anna Bosman.**

Op 27 september vindt het jaarlijks symposium plaats van Balans, de vereniging voor ouders van kinderen met leer-, ontwikkelings- en gedragstoornissen. Het thema is dit jaar: onderzoek en diagnose. Samen met ouders bespreken wetenschappers in de Jaarbeurs te Utrecht wanneer de ontwikkeling of het gedrag van een kind zodanig afwijkt dat nader onderzoek geboden is.

Het congressthema weerspiegelt een belangrijke tendens. Cijfers uit een Europees rapport laten zien dat Nederland het hoogste percentage kinderen heeft met een officiële diagnose. Een belangrijke politieke reden voor deze ontwikkeling is het Nederlandse financieringsstelsel. Er kan alleen extra hulp, lees extra geld, worden ingezet voor kinderen die problemen ervaren in hun ontwikkeling als er een erkende diagnose is gesteld.

Maar niet alles wordt veroorzaakt door de keuzes die de politiek maakt, er is ook onwetendheid onder degenen die mede verantwoordelijk zijn voor de indicatiestelling, waaronder orthopedagogen, psychologen en psychiaters. Het feit dat een groot aantal, zo'n 20% van de mensheid, hoogsensitief is, is bij vrijwel niemand die werkzaam is in het onderwijs of de zorg bekend.

Het begrip hoogsensitiviteit werd door Elaine en Arthur Aron in 1997 in de wetenschappelijke literatuur geïntroduceerd. Hoogsensitiviteit moet gezien worden als een aspect van het temperament; een eigenschap van het zenuwstelsel die ertoe leidt dat zintuiglijke prikkels intens worden verwerkt. Deze intense verwerking is niet het

gevolg van goed werkende zintuigen, maar van diepere verwerking. Het is daarmee uitdrukkelijk geen afwijking, maar een eigenschap dat een deel van de mensen en de dieren karakteriseert.

Ondanks het feit dat hoogsensitiviteit geen afwijking is, kunnen hoogsensitieve mensen, waaronder dus ook kinderen, het wel wat moeilijker hebben in onze maatschappij. Een maatschappij die gekenmerkt wordt door een overdaad aan prikkels kan er bij hoogsensitieve mensen toe leiden dat zij erdoor overweldigd worden.

Zo ook op onze scholen, waar de laatste jaren een toenemende 'levendigheid' wordt aangemoedigd en aangevoerd. Met levendigheid wordt onder meer bedoeld dat leerlingen veel samenwerken aan projecten; de overlegcultuur is ook op de basisschool doorgedrongen. Het gevolg hiervan is dat er vrijwel voortdurend wordt gesproken in de klas. In een klas met gemiddeld 25 kinderen waar het vrijwel nooit stil is, kan dit teveel prikkeling zijn voor het hoogsensitieve kind. Het zenuwstelsel overbelasten, ook een overmaat aan visuele prikkels (en ook geur, smaak en tast). In veel scholen hangt op elke vrije plek aan de muur en vaak ook op het raam een 'leuke' wandplaat of versiering. Het oog wordt voortdurend geprikkeld door een grote variëteit aan decoraties. De veronderstelling dat dit sfeerverhogend is, geldt echter niet voor alle leerlingen. Ook hierdoor kan het hoogsensitieve kind overweldigd worden.

Bovendien lijkt het erop dat een groot deel van de hoogsensitieve kinderen erg gevoelig is voor sfeer; ze bezitten vaak een groot empathisch vermogen. Bij een prettige sfeer gedijen ze goed, maar in een vijandig of onveilig klimaat wordt hen het functioneren niet makkelijk gemaakt.

Als de omstandigheden voor het hoogsensitieve kind ongunstig zijn zullen zij daar ieder met hun eigen stijl op reageren. Een groot deel van de leerlingen zal proberen zich te onttrekken aan de drukte door zich af te zonderen. Deze kinderen worden snel verlegen, introvert of zelfs neurotisch genoemd. Het etiket 'internaliserende gedragsproblematiek' is dan snel opgeplakt.

Een ander deel van de hoogsensitieve leerlingen kan door overprikkeling juist druk worden. Ze worden meebewogen door de omgevingsprikkels en zijn niet in staat om op eigen kracht rust te vinden en zich te concentreren. Deze groep kinderen krijgt als snel het label ADHD, een vorm van externaliserende gedragsproblematiek, opgeplakt. Dit zijn slechts twee van de mogelijke strategieën waarmee het hoogsensitieve kind op haar of zijn omgeving kan reageren. De taak voor de gedragsdeskundige die geconfronteerd wordt met probleemgedrag op school is om uit te maken of het gedrag een reactie is op een overprikkelende omgeving dan wel een intrinsiek probleem. In de meeste gevallen is dit goed vast te stellen.

Ten eerste bestaat er een test die een indicatie geeft van de mate van hoogsensitiviteit. Op de tweede plaats kan nagegaan worden in hoeverre het gedrag verandert wanneer de overprikkeling in de omgeving wordt weggenomen. Ten derde kan er een vergelijking van het gedrag gemaakt worden in verschillende situaties: school, thuis, bij vriendjes thuis, op de sportclub, de hobbyclub, etc.

Als uit de test blijkt dat er mogelijk sprake is van hoogsensitiviteit en het blijkt dat het gedrag van het kind afhankelijk is van de omgeving en van de context, dat wil zeggen, 'normaler' wanneer de overprikkeling is weggenomen of verminderd, dan is er geen reden om het kind van een diagnostisch etiket te voorzien.

Onze prikkelrijke westerse maatschappij gaat de draagkracht van veel kinderen en volwassenen te boven, waardoor zij afwijkend gedragen lijken te vertonen. Overijverige diagnosestellers classificeren dit gedrag te snel in termen van afwijkingen, zonder na te gaan of het waargenomen gedrag mogelijk een compensatiestrategie is.

Ik pleit er dus voor om bij het onderzoek naar leer-, ontwikkelings- of gedragsproblemen ook de mogelijke aanwezigheid van hoogsensitiviteit te onderzoeken. Ik voorspel dat het aantal kinderen met een officiële diagnose gaat dalen en ik hoop dat we daarmee tevens het begrip vergroten voor kinderen en volwassenen die de hectiek van de huidige maatschappij wat minder aantrekkelijk vinden.

dr. Anna M. T. Bosman, Universitair
hoofddocent, Radboud Universiteit
Nijmegen.